

دایرة المعارف دوست یابی

بر اساس ۱۴۰۰ سند از قرآن و حدیث

سرشناسه: روح بخش، علی ۱۳۴۳ -
عنوان و نام پدید آورنده: آیین مهربانی، دائرة المعارف دوستیابی / تألیف سید علی روح بخش.
مشخصات نشر: قم: نشر ورع ۱۳۹۱.
مشخصات ظاهری: ۳۲۰ صفحه. قطع وزیری. شومیز.
شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۵۹۳۰-۱۵-۳
وضعیت فهرست نویسی: فیا.
یادداشت: چاپ اول این کتاب توسط انتشارات آهنگ قلم در سال ۱۳۸۶ به چاپ رسیده است.
موضوع: دوستی (اسلام) - جنبه‌های قرآنی.
موضوع: دوستی (اسلام) - جنبه‌های حدیثی.
موضوع: اخلاق اسلامی.
رده بندی کنگره: ۱۲۸۶ / ۵۸۷ / ۱۰۴ BP
رده بندی دیوی: ۵۹
شماره کتابخانه ملی: ۱۰۳۵۶۸۸

نام کتاب: آیین مهربانی
مؤلف: سید علی روح بخش
ناشر: ورع ناشر همکار: امام همام
نوبت و تاریخ چاپ: اول (توسط این ناشر) / بهار ۱۳۹۱
شمارگان: ۱۰۰۰
قیمت: ۶۵۰۰ تومان
شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۵۹۳۰-۱۵-۳

مرکز پخش: ۰۹۱۲۵۱۱۲۵۳۶

www.ketab.ir

فهرست مطالب

- پیشگفتار ۱۵
- حلقه‌های مهربانی ۱۵
- معارف اسلامی و سعادت انسان‌ها ۱۷
- قرآن و عترت ۱۸
- مروری اجمالی بر عناوین کتاب ۱۹

۲۰.....	دعای مهر
۲۲.....	مقدمه
۲۲.....	اهمیت داشتن دوست
۲۲.....	دوست، نشان لطف خداوند
۲۷.....	انتخاب دوست
۲۸.....	آثار انتخاب صحیح دوست (۴ مورد)
۲۹.....	مراحل انتخاب (۲ مرحله)
۳۱.....	دوستان خوب (شخصیت‌های مثبت، ۹ مورد)
۳۱.....	افراد غیر قابل اعتماد (۴ مورد)
۳۳.....	دوستان خوب (اولویت‌ها ۶ مورد)
۳۳.....	دوستان بد (شخصیت‌های منفی، ۲۵ مورد)
۳۵.....	قسمتی از آثار ترک نماز (۶ مورد)
۳۹.....	دوستان بد (اولویت‌ها ۳ مورد)
۴۰.....	خطرناک‌ترین دوستان
۴۰.....	جذب نمودن و جذب شدن
۴۱.....	دوست بی نقص!
۴۵.....	جذب
۴۵.....	آنچه موجب جذب دیگران است (۲۰ مورد)
۴۵.....	صفات اخلاقی جذاب (۱۱ مورد)
۴۶.....	خصوصیات رفتاری جذاب (۹ مورد)
۴۷.....	افرادی که قابل جذب نیستند

فهرست مطالب ۹

آنچه موجب تنفر دیگران است (۱۵ مورد).....	۴۷
خُلَقهای منفور (۹ مورد).....	۴۷
رفتارهای منفور (۶ مورد).....	۴۸
..... امتحان دوست	۵۱
..... هدف از امتحان	۵۱
..... جدود مهرورزی	۵۲
..... برخورد نیکو	۵۲
..... کمک‌های مادی	۵۲
..... اولویت‌های کمک به دیگران	۵۲
..... امتحان برای اعتماد	۵۳
..... مواد امتحانی برای اعتماد (۸ مورد)	۵۳
..... امتحان برای محبت	۵۴
..... عشق مجازی	۵۵
..... نتیجه امتحان اعتماد و محبت	۵۶
..... روابط (آداب دوستی)	۵۹
..... آداب شایسته	۶۱
..... آداب عمومی (۱۲ مورد)	۶۱
..... ۱- پند	۶۱
..... (أ) ضرورت دادن پند	۶۱
..... (ب) قالب پند (۱۱ شباهت پند با هدیه)	۶۲
..... (ج) لزوم پذیرش پند	۶۳
..... (د) محتوای پند	۶۴

- ۲- احسان ۶۴
- أ) شرایط ارزشمند شدن بخشش (۵ مورد) ۶۴
- ب) قالب‌های احسان (۳ مورد) ۶۵
- ب ۱) هدیه ۶۵
- چهار خصوصیت عطر ۶۵
- ب ۲) میهمانی ۶۶
- ب ۳) رفع مشکلات ۶۷
- ۳- ملاقات جذّاب (۸ مورد) ۶۷
- أ) آراستگی ۶۸
- ب) بدرقه و استقبال ۶۸
- ج) سلام نمودن ۶۸
- خصوصیات سلام موثر (۶ مورد) ۶۹
- د) لبخند ۶۹
- ه) دست دادن ۷۰
- شرایط دست دادن بهتر (۴ مورد) ۷۰
- و) روبوسی ۷۰
- ز) در آغوش گرفتن ۷۰
- ح) نشستن نزد دوست ۷۱
- ۴- مواسات ۷۱
- ۵- وفای به عهد ۷۲
- ۶- فروتنی ۷۲
- خصوصیات زیبای تواضع (۴ مورد) ۷۲
- رفتارهای متواضعانه در رابطه با دوستان (۸ مورد) ۷۳
- ۷- خوش بینی ۷۳

فهرست مطالب ۱۱

۷۴	۸- راز داری
۷۵	۹- دعا
۷۵	خصوصیات دعا برای دوستان (۴مورد)
۷۵	۱۰- زیبا گویی
۷۶	۱۱- ایجاد سرور (شوخی)
۷۷	۱۲- خوب شنیدن
۷۸	آداب اختصاصی (۴مورد)
۷۸	(۱) ابراز علاقه
۷۸	(۲) دیدار
۷۹	(۳) آشنایی با اقوام
۷۹	(۴) آگاه نمودن از منزل
۸۰	آداب ناشایست (۸مورد)
۸۰	۱. عیب جویی
۸۰	خصوصیات بهترین دوست، در برخورد با عیب (۵مورد)
۸۱	۲. چاپلوسی
۸۱	۳. حسد
۸۱	۴. جدل
۸۲	۵. تمسخر
۸۲	آثار سوء تمسخر (۳مورد)
۸۲	۶. فریب
۸۲	۷. غیبت
۸۳	۸. خیانت
۸۷	بحران

- ۸۷..... پیشگیری بحران
- ۸۷..... آنچه که به دوستی دوام می بخشد (۱۸ مورد)
- ۸۸..... راه‌های ایزاز علاقه (۷ مورد)
- ۸۸..... مصادیق اخلاق نیکو برای صفای دوستی (۴ مورد)
- ۸۸..... آنچه که دوستی را تیره می کند (۱۴ مورد)
- ۸۹..... درمان بحران
- ۸۹..... توصیه هایی برای جلوگیری از قهر و کدورت (۱۵ مورد)
- ۹۶..... صفات زاهد و درویش (۹ مورد)
- ۹۹..... تمثیل هایی برای دنیای دیوانگان
- ۱۰۱..... زاهدان قلبی
- ۱۰۲..... صفات کریم (۱۳ مورد)
- ۱۰۴..... صفات احمق (۴۳ مورد)
- ۱۰۷..... صفات منافق (۴۴ مورد)
- ۱۱۰..... صفات اشرار (۲۹ مورد)
- ۱۱۲..... صفات متکبر (۹ مورد)
- ۱۱۳..... صفات درشت خویان (۳۴ مورد)
- ۱۱۳..... خصوصیات شخصیتی (۵ مورد)
- ۱۱۳..... خصوصیات رفتاری (۱۳ مورد)
- ۱۱۴..... شرایط اقلیمی (۱۱ مورد)
- ۱۱۴..... وضعیت دینی (۹ مورد)
- ۱۱۴..... مصادیق ظریفتر درشت خوینی (۶ مورد)
- ۱۱۶..... صفات فو ما رگان (۳۹ مورد)

فهرست مطالب ۱۳

۱۱۹.....	موجبات ذلت و خواری (۳۸ مورد)
۱۲۱.....	آنچه موجب ذلت و خواری نیست (۶ مورد)
۱۲۲.....	مصادیق بعضی از صفات
۱۲۲.....	مصادیق اخلاق نیکو (۱۰ مورد)
۱۲۳.....	مصادیق تواضع (۴۹ مورد)
۱۲۶.....	مصادیق هدایت‌های خاص (۲۱ مورد)
۱۲۸.....	مصادیق سخن زیبا (۱۱ مورد)
۱۲۸.....	آثار سخن زشت (۹ مورد)
۱۳۰.....	مصادیق شوخی مناسب (۹ مورد)
۱۳۰.....	آثار منفی خنده زیاد (۸ مورد)
۱۳۲.....	آداب
۱۳۲.....	آداب سفر (۵۲ مورد)
۱۳۲.....	ا) داشتن درک صحیح از هدف و مذهب سفر (۸ مورد)
۱۳۲.....	ب) هماهنگ بودن با دیگران (۱۱ مورد)
۱۳۳.....	ج) شخصیت معنوی همسفر (۱۰ مورد)
۱۳۴.....	د) سخاوتمندی در سفر (۳ مورد)
۱۳۴.....	ه) عقل‌زندگی در سفر (۱۱ مورد)
۱۳۵.....	و) خوش‌بزمی (۴ مورد)
۱۳۵.....	دیگر خصوصیات شخصیتی همسفر (۷ مورد)
۱۳۷.....	آداب نشستن (۱۷ مورد)
۱۳۷.....	خصوصیات مکان نشستن (۹ مورد)
۱۳۸.....	آداب نشستن در محفل درس و وعظ (۴ مورد)
۱۳۹.....	آداب عیادت‌کننده (۱۴ مورد)

آداب مریض (۲ مورد)..... ۱۳۹

بخش اول مستندات عمومی ۱۴۳

بخش دوم مستندات «خاص» ۲۹۱

بخش سوم مستندات «ویژه» ۳۰۹

فهرست منابع ۳۱۳

آزمون ۳۱۷

معرفی دیگر آثار نویسنده تا پاییز ۱۳۸۶ ۳۱۹

پیش‌گفتار

*حلقه‌های مهربانی

مهربانی^۱، خصوصیت همه انسان‌هایی است که از سلامت روحی برخوردار هستند.^۲ مهربانی دارای چهار حلقه درون هم است:

حلقه نخست آن، آزار نرساندن به هیچ یک از مخلوقات خداوند می‌باشد: گیاهان^۳، حیوانات^۴، عموم انسان‌ها^۵، خوب‌ها^۶، بد‌ها^۷، والدین^۸، خویشان^۹، و همسایگان^{۱۰}.

حلقه بعدی: برخورد نیکو با همه انسان‌ها است^{۱۱} و حلقه سوم: حق اختصاصی قائل شدن برای آن‌ها که اهل ایمانند^{۱۲}.

و حلقه آخر که درونی‌ترین خصوصیت انسان‌ها را تشکیل می‌دهد، دل‌تنگ شدن، رفاقت نمودن و دوست شدن با بعضی از انسان‌ها است^{۱۳}.

اگر قوانین گسترده و در عین حال پیچیده حلقه چهارم، به درستی کشف و رعایت شود، انسان در مسیر رشد و تعالی پیشرو خواهد بود.

حلقه چهارم، دارای دو گروه از قوانین عام و خاص می‌باشد. قوانین عام، قوانین حلقه‌های قبلی است که درباره حلقه چهارم نیز جاری و صادق است و قوانین خاص، اختصاص به حلقه چهارم دارد.

هدف از نگارش کتاب حاضر

محور مباحث این کتاب، بررسی قوانین اختصاصی حلقه چهارم مهربانی است، هرچند به صورت ضمنی به دیگر قوانین عمومی نیز پرداخته شده است.

هدف اصلی تهیه این کتاب، در نزع نگارش آن، تاثیر مستقیم داشته است؛ هدف این بوده است که قوانین دوستی، از میان آموزه‌های اسلام عزیز، استخراج شود و بعد با ترتیبی خاص، ارائه گردد. بر این اساس بعد از فراهم شدن آیات و احادیث در هر موضوع، متنی بر اساس آنها فراهم شده و با ویرایشی محدود به صورت کتاب کنونی در آمده است.

انگیزه مؤلف از فراهم نمودن این اثر، کم محتوا دیدن آثاری است که در حوزه دوستیابی، توسط اخلاق نویسندگان غیر مسلمان، به نگارش در آمده است.

البته این آثار، در کشور، با استقبال چشمگیری مواجه شده است. که دلیل این توجه بیشتر بخاطر فقر فرهنگی است که در میان توده کثیری از مردم قابل مشاهده است. حالا چگونه است که در این کشور شیعی، با وجود دریایی از معارف، احساس نیاز به معارف بیگانگان اینقدر شدید است!

خداوند حاضر است تا آنرا درآورد

معارف از هرجا و از هرکه باشد قابل بهره‌وری است. - مثل دیگر علمی که انسان‌ها از آن بهره می‌برند. - ولی نکته تأسف بار این است که آثاری در جامعه توانسته است فروش‌های بسیار بالایی داشته باشد که با حجم زیادی از الفاظ، معارف بسیار کمی را در خود جای داده است. معارفی که با انحرافات ظریفی نیز همراه گشته است؛ ظلمت‌های نورنمایی که به مرور، ریشه‌های تازک ایمان را در مردم این کشور می‌خشکاند و یا آن‌ها را از رشد و تنومندی باز می‌دارد.

همه سخن این است که آیا این آثار توانسته است در رفع تشنگی مزمن معرفت جویان، مؤثر باشد و یا لااقل آن را کاهش دهد؟ آیا حکمت‌های وارداتی و یا آنچه با مونتاز داخل، معرفت بومی تلقی شده است، توانسته است لب خشکید، و کویرزده انسان‌های تشنه را با نمی از باران‌تر کند؟ و یا با لجاجت و تلقین سابی آب انگاشته شده و با شادی مجاز، سعی در پوشش گذاشتن روی اندوه حقیقت می‌شود؟

معارف اسلامی و سعادت انسان‌ها

هوس، محکوم است، عقل باید سرور باشد و در این حال ضرورت دارد که خوشبخت زندگی نمود؛ و این در گرو جمع نمودن بین ارزش‌ها و نیازها، کامجویی‌ها و ثواب‌ها است. به این معنا که نه دنیا به نفع آخرت فروش رود و نه آخرت خودش را فدای دنیا کند.

چه کسی است که بتواند انسان را خوشبخت سازد؟ و او را چگونه تربیت نماید که از این‌جا، سرای ابدیت خود را آغاز نماید؟ و به گونه‌ای او را بار آورد که بخورد، بیاشامد، مهر بورزد و همراه با خورشید و ماه، درخت و بوته، ماهی و هدهد، تسبیح حق را بگوید؟

چه کسی است که انسان را خوشبخت می‌سازد؟ جز همان کس که او را آفریده است؟! چه کسی می‌تواند از کام و ثواب، معجونی بی سکر و مستی، هم‌اش شور و شعور بسازد؟ آیا جز آن که بیشترین علم را به انسان دارد

و لطیف‌ترین مهر را به او می‌ورزد و عمیق‌ترین ریشه را در درونش دوانده است؟

و خدا، این مهر خالص، از زبان خوشبخت‌ترین آدم‌ها، راه صحیح زندگی را بیان نموده است، تنها وظیفه انسان این است که فریب راه‌های کوتاه و بی زحمت را که به دره و برهوت پایان می‌یابد، نخورد و استوار و با احساسی که از درستی راه دارد، پیچ‌ها را بیاموزد. موانع را درس بگیرد، اراده‌ها را عزم نماید و راهی زاهی شود که نهایتش رهایی از این شب یلدا و بلند است.

تک نادره‌های دهر، بخت بلدان عالم، انبای مقدس، و جانشینان حقیقت، همان آدم‌های خوشبختی هستند که دستی از نور به سوی انسان‌ها گشوده‌اند و آن‌ها را مدام می‌خوانند.

قرآن و عترت

در این زمان، دو صندوق اسرار، و دو وزنه ارزش، یکی خورشید و یکی ماه، یکی قرآن و یکی عترت، آغوش خود را باز نموده‌اند و انسان‌های گرگ زده را به حصن خود فرا می‌خوانند و کلبه‌ی گرمشان را تنها مأوای شب ماندگان سرمایه‌دار، می‌دانند.

کشتی نوح و ستاره قطبی، ریسمان نجات و قلعه امن، برای مردمان این زمان، هنگامی از لفظ و شعار تیرون می‌آید و رنگ حقیقت به خود می‌گیرد که عالمان دین و عارفان زمان، دست به قلم برند و این معانی

جاوید را با زبان آموز در آمیزند، تا گامی بلند در راستای ایفای رسالت خویش که همان «بلاغ مبین» است برداشته باشند.

در این میان، طلبه‌ای درس آموز، جرأت نموده و با برداشت از یک وجب زمین خدادادی، تمنا دارد که نامش در زمره مزرعه داران حقیقت ثبت شود. پس لغزش‌هایش را گوش زد کنید و حکمت‌هایش را همه قرآن و حدیث بدانید.

خداوند به همه هدایت‌گران و پیروان هدایت، کامل‌ترین درودها و گرم‌ترین سلام‌ها را نثار کند.

مروری اجمالی بر عناوین کتاب

در این کتاب دست خواننده، در دست صاحبان معرفت قرار خواهد گرفت و آن‌ها او را گام به گام در مسیر شناخت قوانین مهرورزی، پیش خواهند برد.

مباحث کتاب اجمالاً به این صورت است که: در مقدمه بعد از توضیحی درباره اهمیت داشتن دوستانی خوب، کتاب مباحث خود را در پنج فصل انتخاب، جذب، امتحان، روابط و بحران، ارائه می‌دهد. در فصل انتخاب، خواننده با پیمودن مراحل، موفق به انتخاب دوست دلخواهش می‌شود و در این مسیر، با بسیاری از خصلت‌های پسندیده و ناپسند آشنا می‌گردد.

در فصل جذب، خواننده با بررسی راه‌های جذب و دفع انسان‌ها، توانمندی خود را برای انتخاب یک یا چند راه جذب، مورد مطالعه قرار می‌دهد. در فصل سوم، خواننده با ملاک‌های امتحان فرد جذب شده، برای تعیین میزان اعتماد و محبت آشنا می‌شود. در این فصل مبحثی درباره «عشق مجازی» نیز آورده شده است.

در فصل چهارم، با عنوان روابط، روش‌های برخورد با دوست، در وضعیت‌های عادی و بحرانی مورد بررسی قرار گرفته است.

منظور از روش برخورد در وضعیت عادی، آداب دوستی و رفاقت است که بالغ بر ۳۰ روش برخوردی است.

در فصل پنجم خواننده با مدیریت بحران آشنا می‌شود. او می‌آموزد تا چه روش‌هایی را بکار ببندد تا بحران در روابط را کنترل نموده و ارتباطات را به وضعیت عادی برگرداند.

در فصل انتهایی کتاب، قسمتی به نام پیوست‌ها در نظر گرفته شده است که شامل مباحث تکمیلی است که در طول فصل‌های کتاب به این مباحث تنها اشاره‌ای شده است. این بخش بسیار با اهمیت است و می‌تواند خود یک کتاب مستقل باشد. می‌توانید با مطالعه فهرست این بخش پی به اهمیت آن ببرید.

برای استفاده محققان و مربیان و نویسندگان علاقه‌مند به مآخذ مطالب کتاب، فصلی مستقل با عنوان مستندات، (مستندات عمومی، خاص و ویژه) آمده است که شامل بیش از ۱۴۰۰ سند از قرآن و احادیث (به همراه متن عربی، اعراب گذاری دقیق متون، ترجمه روان و مدرک مربوطه) می‌باشد.

دعای مهر

خداوند!... من آنچنان گرسنه محبت توام که سیر نمی‌شوم و آنچنان تشنه مهر توام که سیراب نمی‌گردم، وای چه شوقی دارم! به کسی که او را نمی‌بینم ولی او من را می‌بیند!^{۱۴}

خداوند! محبتت را دوست داشتنی‌ترین چیز، نزد من قرار بده!^{۱۵}

خداوند! از تو محبت را درخواست می‌کنم، و محبت کسانی را که تو را دوست دارند، و محبت آنانی را که تو آن‌ها را دوست داری، و محبت هر چه که، دوست داشتن او من را به تو نزدیک می‌کند. دوستی‌هایی که نزدیک به محبت توست. اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ^{۱۶}.

اهمیت داشتن دوست

در اهمیت و ضرورت داشتن دوست، همین بس، که دوزخیان یکی از دو علت دوزخی شدنشان را نداشتن دوستی صمیمی و گرم اعلام می‌کنند.^{۱۷} دوستی که با ارزش‌ترین آسایش را در این دنیا به ارمغان می‌آورد^{۱۸} زیرا: اولاً: دوست در زندگی کنونی فرد، مونس است^{۱۹} و هم سخن شدن با او سالم‌ترین تفریح است.^{۲۰}

ثانیاً: برای فردا، گنجی است^{۲۱} که انسان با وجود او، در مشکلات احساس تنهایی نمی‌کند.^{۲۲} ثالثاً: راه امروز تا فردا، با همراهی دوست مطمئن‌تر و راحت‌تر طی می‌شود.^{۲۳}

دوست، نشان لطف خداوند

بر اساس همین اهمیت است که خداوند هر که را که لایق هدایت خاص و ویژه ببیند، برایش دوستی مناسب برمی‌گزیند، کسی که اگر نباشد، دیگر زندگی با همه زیبایی‌هایش برای انسان دوست داشتنی نیست.^{۲۴} دوستی که هروقت جلوه‌های دنیا او را از توجه به ارزش‌ها غافل نمود، به هوشش آورد، و هر زمان که به هوش بود، کمکش کند تا رفتار و تصمیم‌هایش بر مبنای همان ارزش‌ها باشد.^{۲۵} (نگاه کنید به پیوست: مصادیق هدایت‌های خاص).

کسانی لایق هدایت خاص هستند که نهایت بهره را از هدایت‌های عام خداوند برده، و در حد توانایی و آگاهی‌شان ارزش‌های انسانی را باور نموده باشند.^{۲۶} ولی کسی که قلبش با وجود عقل و وحی به عنوان دو منبع اساسی هدایت عام، حرف حساب را نمی‌فهمد^{۲۷}، انگار که کور و کر

است.^{۲۸} چشم دلش هیچ نمی بیند.^{۲۹} مثل مرده های در گور^{۳۰} را می ماند، بیچاره ای که یا گوش هایش سنگین است!! و یا او را انگار که از جایی دور صدا می زنند!!^{۳۱}

آن ها راه درست را عمداً رها می کنند^{۳۲}، پس دیگر چه انتظاری است که خداوند، آنان را در مسیر زندگی با دوستانی خوب آشنا نماید؟! اگر این اتفاق بیافتد، چه چیز آن ها را منع خواهد کرد که چراغ انسانیت و معنویت را در وجود افراد خوب، با سخنان پز و سوسه، خاموش نوازند؟!^{۳۳}

مثلاً: استفاده درست از مواهب خداوند و ترک اسراف و همچنین راستگویی در گفتار و رفتار^{۳۴} و ترک دروغ، اساسی ترین اصولی هستند که انسان باید خود را پایبند آن ها نماید. بدان گونه که هر وقت دروغی گفت و یا اسراف می نمود، انسان پشیمانی کند، حال اگر کسی با عدم توجه به این اصول، به پاکی دروغی خود مستم کرد، چه توقعی دارد که خداوند - بیشتر از عقل و وحی که در اختیارش گذاشته است - او را مورد لطف قرار دهد؟!^{۳۵}

باید از گورا هوش بیرون آمد^{۳۶} تا دیگر هیچ غیران نبود^{۳۷} و آن وقت هدایت ویژه خداوند در قالب آشنایی با دوستانی واجب، شامل حال فرد خواهد گشت و تثبیت به همه گمراهی ها بینم می گردد.^{۳۸}

نکته: مهم، تلاش انسان است برای خوب شدن و پاک ماندن^{۳۹}، هر چند هم، تمام سعیش به ثمر ننشیند. اگر این تلاش صورت گیرد، خداوند از طرق مختلفی دست او را خواهد گرفت^{۴۰} و خطاهایش را خواهد بخشید^{۴۱}.

نشان آمرزش این است که

أ) فرد پس از طلب مغفرت، همچنان پشیمان از گناهانش باقی بماند^{۴۲}.

ب) برای جلوگیری از تکرار کارهای زشتش تصمیماتی را بگیرد^{۴۳}.

ج) هیچ وقت ناامید از رحمت خداوند و بازگشت به جایگاه ایمانی که از آن سقوط نموده نباشد^{۴۴}.